DERLEME REVIEW

DOI: 10.5336/forensic.2020-79700

Öjenizm Kavramına Adli Bilimler Kapsamında Disiplinlerarası Bakış: Öjenik Hareketin Hukuki Boyutu, Genetik Boyutu ve Psikolojik Boyutu

An Interdiciplinary Approach to Eugenism in Forensic Sciences: Legal, Genetic and Psychological Aspects of Eugenism

Kerem ÇETİNKAYA[a], Nazire Ayşenur YILMAZ[a], Nihan DOĞUSAN GÖKÇE[a], Cansu ŞEKERCİ[a], Şebnem UYGUN[a], Emel Hülya YÜKSELOĞLU[a]

[a]İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Adli Tıp ve Adli Bilimler Enstitüsü, İstanbul, TÜRKİYE

ÖZET Öjenik hareket, uygulamalarını nesli ıslah etmek amacıyla biyolojik ve genetik temellere dayandırarak, iyi ırkın çoğalmasını, kötü ırkın çoğalmasının engellenmesini ve bu şekilde ıslah edilmiş ari bir ırk oluşturulması fikrini savunmaktadır. Nesli ıslah etmek için de engelliler, hastalar, suçlular gibi grupların toplumdan tecrit edilmesi, kısırlaştırılması ve hatta yok edilmesi gerektiği savunulmaktadır. Bu fikir, ulus devletlerinin oluşmasıyla bazı devletler tarafından da desteklenmiştir. Ancak öjenik hareketin, ileri sürdüğü fikirlerin sınırlarının oldukça geniş olması sebebiyle ırkçılıkla bütünleşerek, tehlikeli boyutlara ulaşması kaçınılmaz olmuştur. Bu çalışmada ise bir yandan iyi bir nesil oluşturma gibi pozitif bir fikri öne süren, diğer yandan insanların temel haklarının yok sayılmasına kadar giden uygulamaları savunan öjeni hareketinin hukuki, genetik ve psikolojik açıdan değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Çalışmada, öncelikle öjenik hareketin görünüş biçimlerinin evrensel hukukta nasıl yorumlandığı ve yerel mevzuatta nasıl bir düzenlemeyle karşılaşıldığı incelenmiştir. Bunun yanında, modern hukuk açısından öjenik çalışmalara ilişkin düzenlemelerin ne yönde evrildiğine değinilmiştir. Öjeni hareketinin motivasyon kaynağında, "patolojik narsizm" ve "antisosyal yapı"ya işaret eden, "amaçtaki mükemmele ulaşmak ve bunun için de saldırganlığa başvurmayı hak görme"nin olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda çalışmanın psikolojik boyutunda, öjenizmin motivasyonunu anlamak için antisosyal yapı ve narsistik yapının incelenmesi düşünülmüştür. Öjenik hareketlerin genetik sürecine bakıldığında, nesli ıslah etme ve kusurlu sayılan genlerin taşınmasını önleme amacıyla yapılan müdahaleler görülmüş ve bunlar negatif öjeniye dâhil edilmiştir. Öte yandan, genetik araştırmaların ilerlemesiyle beraber pozitif öjeni kapsamında, genetik bilginin insan üremesi bağlamında nasıl kullanılabileceğine de değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Öjenizm; adli bilimler; adli psikoloji; adli genetik; hukuk

ABSTRACT The eugenic movement, having laid its practices on biological and genetic foundations to rehabilitate the generation, advocates the idea of promoting the reproduction of the good race and preventing the reproduction of the bad race and thus, the creation of a pure race. It is argued that groups such as the disabled, sick and criminals should be isolated, sterilized and even exterminated to rehabilitate the generation. However, having integrated with racism, the eugenic movement reached dangerous dimensions. This study aims to evaluate the eugenics with both positive and negative aspects from a legal, genetic and psychological perspective. The study tries to assess the interpretation of the examples of eugenics in universal law and its implementations in local legislation. In regard with the psychological aspect of the study, it is thought that the motivation source of the eugenic movement is "achieving the ultimate perfection and sense of entitlement to resort to violence and the use of force as a means", which indicates "pathological narcissism" and "antisocial structure". Considering the genetic aspect of eugenic movements, interventions to rehabilitate and prevent the transmission of defective genes have been seen and these were classified under negative eugenics. Considering the genetic aspect of eugenic movements in history, interventions to rehabilitate the generation were classified as both negative and positive eugenics. On the other hand, within the scope of positive eugenics, how genetic information can be utilized in the context of human reproduction is also addressed.

Keywords: Eugenics; forensic science; forensic psychology; forensic genetics; jurisprudence

Öjeni, toplumu "kıymetliler" ve "kıymetsizler" olarak 2'ye ayırmaktadır. "Kıymetsizlerin" üremelerinin engellenmesi, gelecekteki toplumsal sorunların en aza indirilmesinin araçlarından biri olarak düşünülmektedir.[1] Eski Yunancada "iyi tür" anlamına gelen öjeniye (eugenics) dair bilgiler Platon'a kadar uzanmaktadır.[2] Platon, Devlet kitabının evlilikle ilgili bölümlerinde, hayvan cinslerinin "en iyilerini"

Correspondence: Kerem ÇETİNKAYA
İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Adli Tıp ve Adli Bilimler Enstitüsü, İstanbul, TÜRKİYE/TURKEY
E-mail: keremcet01@gmail.com

Peer review under responsibility of Turkiye Klinikleri Journal of Forensic Medicine and Forensic Sciences.

Received: 07 Dec 2020 ***Received in revised form:*** 24 Mar 2021 ***Accepted:*** 24 Mar 2021 ***Available online*:** 30 Mar 2021

çiftleştirme yönteminin insanlarda da uygulanması gerektiğini ifade etmiş ve evlilik konusunda şu sözleri söylemiştir: “Üzerinde anlaştığımız ilkelere göre her 2 cinsin de en iyilerinin en fazla, en kötülerinin de en az çiftleşmeleri gerekir. Ayrıca en kötülerin değil, en iyilerin çocuklarını büyütmeliyiz ki sürünün cinsi bozulmasın”.[3] Modern anlamda öjeni ise ilk kez Francis Galton tarafından, 1904 yılında yayımladığı “Öjeni Bilimi; Tanımı ve Amaçları” makalesiyle birlikte ortaya çıkmıştır.[4] Galton, kuzeni Charles Darwin’in “Türlerin Keşfi” adlı yapıtından etkilenmiş ve seçici üreme konusuyla insanlığın gelişebileceği yönünde fikirlere sahip olmuştur. Galton, yetenek ve kalıtsallık konularını incelerken antropoloji ve psikolojiyle de ilgilenmeye başlamıştır.[5] Galton’a göre öjeni, insan soyunu arıtmayı amaçlamaktadır ve soyluluğun yükseltilebilmesi için bir müdahale gerekmektedir. İyi nitelikte olanlar doğmalı, kötü niteliktekiler ise ürememelidir.[4]

Öjeni, ırkçı hareketlerin etkisiyle yükselişe geçmiştir.[6] Anlam olarak “bir popülasyonun karakterini iyileştirmeye yönelik metotları” tanımlamakta kullanılan öjeni, XIX. yüzyıl sonuyla XX. yüzyılın ilk yarısında uygulanan nüfus politikalarına önemli bir temel teşkil etmiştir.[7,8] Devlet aygıtının biyopolitik mantığı ve bu aygıta hâkim olan rasyonalite, XX. yüzyılın ilk yarısında kurulan ulus devletlerin öjenist politikalarına kaynaklık etmiştir.[1] Nazi döneminde aryan bir Alman ırkı oluşturma düşüncesiyle Ocak 1934 tarihinde başlayan sterilizasyon süreci boyunca engelli, kronik hastalık sahibi, madde bağımlısı 200-400 bin kişi sistematik biçimde öldürülmüştür.[9] Almanya’da Nazi uygulamaları döneminde 1933 tarihli “Genetik Hastalık Taşıyan Nesilleri Önleme Kanunu” aracılığıyla bu eylemlere hukuki geçerlilik kazandırılmıştır.[9]

Öjeni kavramını incelerken, çok boyutlu bir bakış açısının gerekli olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda bu çalışmada, öjeni kavramı hukuki, genetik ve psikolojik boyutlarıyla incelenmiştir. Öjeni uygulamalarının ve önerdikleri bilimsel çalışmaların, bireylerin ve toplumun temel haklarıyla ilişkili olması sebebiyle hukuki açıdan, çalışmalarının çoğunun genetik bilimine dayandırılması sebebiyle genetik bilimi açısından hareketin motivasyonunun, insanları ve toplumu nasıl etkilediği noktasının anlaşılması için psikoloji bilimi açısından değerlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Öjeninin, geçmişte çok kez suça dönüşmesi sebebiyle bahsedilen bilimleri içerisinde barındıran ve bütüncül bir bakış açısına sahip adli bilimler penceresinden de değerlendirilmesi gerekli ve önemlidir.

ÖJENİZMİN HUKUKA YANSIMALARI

Öjenik ideolojinin en güçlü araçlarından biri, hukuktur. 1900-1970 yılları arasında öjenik ideolojiyi barındıran hukuki düzenlemeler, özellikle üreme hakkının kısıtlanması ve suç, yoksulluk, akıl hastalığı gibi “doğuştan geldiği” iddia edilen kusurları elemesi üzerine yoğunlaşmıştır.[10]

Tarihsel süreçte Amerika’da, 60.000 kişinin zorla sterilize olmasına sebep olan öjeni hareketi, Avrupa’daki öjeni programlarının da güçlenmesine hizmet etmiş, hatta Nazi rejimi tarafından kendi politikalarını meşrulaştırma aracı olarak kullanılmıştır.[11] Indiana, 1907 yılında sterilizasyonu yasalaştıran ilk eyalet olmuştur. 1926 yılına gelindiğinde istem dışı sterilizasyon, 23 eyaletin yasalarında yer almaktadır.[12] İstem dışı sterilizasyonun Amerika’daki ilk örneklerinden biri olan Buck v. Bell davası, hukuk tarihine geçen önemli kararlardan birisidir.[13] Buck ve annesi bakımevine getirildiğinde, buradaki Doktor Albert Priddy, Buck’ı ve annesini rızaları olmaksızın sterilize etmiştir. Bu sebeple vaka, bir tıbbi malpraktis davası olarak mahkemeye taşınmıştır. Doktor, savunmasını yaparken Buck’ı ve annesini saygın olmayan davranışları ve fahişelikle suçlanmaları dolayısıyla sterilize ettiğini belirtmiş ve bu savunma, jüri tarafından kabul görmüştür.[10] Bir başka kaynağa göre ise Buck, “zekâ geriliği” tanısı alan genç bir annedir. Aynı tanı, Buck’ın bebeğine ve annesine de konmuştur. Sterilizasyonun gerekli olduğunu kabul eden mahkemede yargıç, yazdığı kararda “3 nesil embesil yeter” ifadelerini kullanmıştır.[14] Sterilizsyon çalışmaları, yalnızca akıl hastalığına dayalı gerçekleşmemektedir. Skinner v. Oklahama davasında, hakkında birden fazla hırsızlık suçlaması kabul edilen Jack Skinner, kalıtsal suçlu olarak kabul edilmiş ve 1935 yılında yasalaşan sterilizasyon düzenlemelerine tabi tutulmuştur. Amerika’dakine benzer niyetle Almanya’da da 1930’lu yıllarda öjeni çalışmaları hız kazanmıştır. 1933 yılında kalıtsal veya do-

ğuştan olan akıl geriliği, şizofreni, bipolar bozukluk, kalıtsal epilepsi, doğuştan körlük, doğuştan sağırlık vb. hastalıklara sahip kişilerin sterilizasyonunu mümkün kılan bir yasa yürürlüğe girmiştir. Verilere göre 1933-1939 arası en az 360.000 kişi zorla sterilize edilmiştir.[12]

Almanya'da Nazi rejiminin tutsakları üzerine yaptığı genetik incelemeler, modern hukukta insanlar üzerinde yapılan tıbbi incelemelere ilişkin genel ilkeler geliştirilmesine neden olmuştur.[15] Nuremberg ilkeleri, insanlar üzerinde yapılan deneylere dair var olan etikolegal boşluğu doldurmak için düzenlenmiş ve kendinden sonra gelen ilgili metinlere temel olmuştur.[16] Nuremberg ilkelerini Helsinki Deklarasyonu, İnsan Genomu ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ve Avrupa Konseyi Biyotıp Sözleşmesi izlemiştir.[13]

Modern anlamdaki öjenizm uygulamalarına bebeğin cinsiyetinin, genetik özelliklerinin tespit edilerek ya da seçilerek dizayn edilmiş bebekler üretilmesi örnek olarak verilebilir.[12] Çankaya, biyoteknolojinin getirdiği bu seçme şansı karşısında Cornelius Castoriadis'in şu sorusunu hatırlatır: "İnsanoğlu, kendini yeni bir yaşam verme ya da vermeme kararının mutlak hâkimi olarak görmeye başlarsa ve bu güç karşılığına hiçbir bedel ödemesi gerekmediğini bilirse veya insanlar, türün üremesi bağlamında yazgılarından koparsa neler olabilir?".[17] Bu mutlak hâkimiyet endişesinin karşısında ise Türkiye'nin de taraf olduğu İnsan Hakları ve Biyotıp Sözleşmesi'ndeki düzenlemeler getirilmiştir. Sözleşmeye göre "İnsan genomu değiştirmeye yönelik bir müdahale, yalnızca önleme, teşhis ve tedavi gayeleriyle ve sadece amacının herhangi bir altsoyunun genomunda değişiklik yapılması olmaması hâlinde yapılabilir (Madde 13)".

Türkiye'de öjenik ideali doğrudan taşıyan bir düzenleme olmamakla birlikte Türk Medeni Kanunu, Genetik Hastalıklar Değerlendirme Merkezleri Yönetmeliği ile Rahim Tahliyesi ve Sterilizasyon Hizmetlerinin Yürütülmesi ve Denetlenmesine İlişkin Tüzük öjeni kavramıyla ilişkilendirilebilecek düzenlemeler içerir.

Türk Medeni Kanunu'na göre akıl hastaları, evlenmelerinde tıbbi sakınca bulunmadığı resmî sağlık kurulu raporuyla anlaşılmadıkça evlenemezler (Madde 133). Bu maddenin gerekçesinde akıl hastalığının bir evlenme engeli oluşturabilme ihtimalî, "neslin sağlığı" açısından değerlendirilmiştir.[18] Konuk, üreme hakkını en temel haklardan biri olarak tanımlarken tam ehliyetsiz kişilerin sterilizasyonunu, kişinin ve doğacak çocuğunun menfaati açısından makul görülebileceğini belirtmektedir.[13]

Genetik Hastalıklar Değerlendirme Merkezleri Yönetmeliği'nde ise gen araştırmalarına ilişkin yerel düzenlemelerin, İnsan Hakları ve Biyotıp Sözleşmesi'ne uyarlanmasını sağlamıştır. Yönetmeliğe göre genetik hastalıkların teşhisine, çeşitli hastalıkların tedavi yanıtına, bir kişinin bir hastalıktan sorumlu bir gen taşıyıp taşımadığını veya bir hastalığa genetik yatkınlığı veya hassasiyeti olup olmadığını ortaya çıkarmaya yönelik yapılacak testler, yalnızca ruhsat almış merkezlerde başvurana gerekli olan genetik danışmanlık verilerek yapılabilir (Madde 18/2). Preimplantasyon genetik tanı ve prenatal tanı uygulamalarında genetik inceleme yapılması, tıbbi bir endikasyona bağlanmıştır. Tıbbi nedenler dışında kimliklendirme yapılamaz (Madde 18/3-e). Bu sınırlamalar dışında merkeze verilen yükümlülüklerden biri de Sağlık Bakanlığının kapsamı yönetmelikte belirtilmemiş konular ilan etme ve belirlediği merkezlerde kimliklendirme çalışması yaptırma yetkisini kullanması hâlinde merkezlerin, bakanlıkça ilan edilecek endikasyonlara uymakla yükümlü olmasıdır (Madde 18/3-ı).

Rahim tahliyesinin uygulanma esaslarını düzenleyen tüzükte, tıbbi sakınca olmadığı takdirde 10 haftaya kadar rahmin istek üzerine tahliye edilebileceği, 10 haftadan daha uzun süren gebeliklerde ise belirli şartların arandığı görülmektedir (Madde 3,5). Bu durumdaki bir rahim tahliyesi için kadının hayatını, hayati organlarından birini veya çocuğun hayatını tehlikeye sokan durum ve hastalıklar listelenmiştir (2 sayılı liste). Rahim tahliyesi, günümüzdeki öjenik uygulamaların en yaygınlarından biri olarak tanımlanmıştır. Özellikle listelenen durum ve hastalıkların, çocuğun hayatını ilgilendirmesi hâlinde öjeninin negatif yönüne vurgu yapılmaktadır.[19] Bununla birlikte bu testlerin, engelli çocuğu ayırma amacı taşımadığı ama aileye üreme özgürlüğü ve karar verebilme hakkı verdiği görüşler de mevcuttur.[20] Engelli hakları savunucuları ise engellilik dolayısıyla sonlanan hami-

leliklerle topluma ve engelli bireylere "bir mesaj gönderildiğini" belirtmektedir.[21] Bir başka görüşte prenatal taramada sunulan imkânların, engelli çocuklara ve onların ailelerine yönlendirilmesi gerektiğini belirtilmektedir.[22]

Öjenik uygulamalar birçok noktada etik tartışmaları da beraberinde getirmektedir. Hekimlerin ve diğer sağlık personellerin sağlıkla ilgili karar verici rol üstlenmeleri hastaların yaşama, sağlıklı olma gibi değerlerini ya da acı çekmeleri, hasta olmaları gibi durumları etkileyebilmektedir. Bu kapsamda UNESCO'nun 19 Ekim 2005 tarihinde yayımladığı "Uluslararası Biyoetik ve İnsan Hakları Bildirgesi" içeriğinde ifade edilen şu ilkeler etik tartışmaları azaltıcı niteliktedir;[23]

1. İnsan onuru ve insan hakları,
2. Yarar ve zarar,
3. Özerklik ve birey sorumluluğu,
4. Onam,
5. Onam verme yeterliğine sahip olmayan bireylerin rızası,
6. Bireye saygı ve bireyin bütünlüğüne saygı,
7. Mahremiyet ve sır,
8. Eşitlik, adalet, hakkaniyet,
9. Ayrımcılık yapmamak, damgalamamak,
10. Kültürel farklılıklara saygı ve çoğulculuk,
11. Dayanışma ve iş birliği,
12. Toplumsal sorumluluk ve sağlık,
13. Ortak yararlar,
14. Gelecek kuşakları koruma,
15. Çevreyi, biyosferi ve canlı çeşitliliğini korumak.

ÖJENİZMİN PSİKOLOJİK BOYUTU

Öjeni, insan ırkının ıslah edilmesini amaçlayan bir harekettir. Bu hareketin amacını incelediğimizde, mükemmel insana hatta mükemmel bir topluma ulaşma arzusunun olduğunu görmekteyiz. Amaç her ne kadar güzel vaatler sunsa da amaca ulaşmak için girişilen uygulama yöntemleri etik açıdan tartışmalı görülmektedir. Öjeni, basit anlamda mükemmele ulaşmak için kusurların düzeltilmesini belirtmektedir, fakat kusur veya kusurluluk kriterlerinin tüm insanlar için evrensel düzlemde kabul görmüşlüğü yoktur. Bu noktada sınırların belirsizliği sorunu ve öznel kusurluluk değerleriyle öjeni, tehlikeli boyutlara varabilmektedir. Öjeni hareketinin motivasyonunu anlamak için amaçtaki mükemmele ulaşmak ve bunun için de saldırganlığa başvurmayı hak görmek, patolojik narsizm ve antisosyal yapının varlığını düşündürmektedir. Bu nedenle öjenizmin motivasyonunu anlamak adına antisosyal yapı ve narsistik incelenmesi düşünülmüştür.

ÖJENİZM VE ANTİSOSYAL YAPI

Öjeni, XX. yüzyılda bilimleri etkilemediği kadar insan yaşamını etkilemiş, ırkçılığın temeli hâline gelmiştir. İkinci Dünya Savaşı ile birlikte ırkçılık en yoğun seviyeye ulaşmıştır. Hitler, öjenik bir ırk kurabilmek için milyonlarca insanın yakılmasına sebep olmuştur.[24] Öjeniyle birlikte insanlar, genetik özelliklerine göre ayrılmaya ve üstün ırk oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda ise Nazi Almanya'sında eş cinseller ve zihinsel engelliler, ırk temizliğini bozduğu ve imha edilmesi gerektiği düşünülen "anormaller" olarak görülmüştür.[25] XX. yüzyılda milyonlarca insanın ölümüne sebep olan öjeni kavramı etkilerini hâlâ sürdürmektedir.[24]

Bu bağlamda Galton ile ortaya çıkmış öjeni kavramının temelinde, ben ile ötekini ayırma ihtiyacı hisseden ırkçılığın olduğundan bahsedebiliriz. Irkçılık, belirli ırk ya da etnik kökeni diğer ırk ya da etnik kökenlerden üstün veya aşağı görme inancıdır. Kant'ın ırkçılığın bilindik bir hamlesi olarak gördüğü bir grubun diğerlerine "bizim gibi ol" şeklinde ısrar ederken, diğer yandan bunun olmasını imkânsız hâle getirmek şeklinde ortaya çıkmaktadır.[26] Öjenizmle birlikte kendini ötekilerden üstün görme, mükemmele ulaşma ihtiyacı ve bu yolda saldırganlığa başvurmak temelinde patolojik ve antisosyal bir yapının olabileceğini düşündürmektedir.

Şiddet davranışına kaynak olarak sıklıkla toplumsal koşullar, eğitim düzeyi ve medya kaynak gösterilse de temelinin daha derin olduğu bilinmektedir. Konuya psikoloji biliminin açısından bakıldığı zaman, şiddete temel oluşturacak davranışların temelinde, bireylerin kişilik özelliklerine odaklanıl-

mıştır.[27] Antisosyal kişilik bozukluğu olan bireylerin saldırganlık ve psikopati oranlarının, sağlıklı gruplara göre yüksek olduğu belirlenmiştir.[28] İki yüzyıldan beri ruhsal bir hastalık olarak kabul edilmiş olan antisosyal kişilik bozukluğu, suç işleme ve vicdansızlıkla kendisini gösteren bir hastalık olduğu günümüzde birçok kültürde kabul edilmektedir.[29]

Öjenizm hareketini destekleyen toplum düşünüldüğünde ise tüm toplumun antisosyal kişilik bozukluğu tanısı almış olduğunu söylemek hakkında kesin bir yargıya varılamasa da toplumda gizli antisosyallikten söz edilebilir.

Gizli antisosyallik, bireylerin antisosyal örüntülerinin toplum tarafından uygun görülemeyeceği ve bireye yakıştırılamadığı durumlarda, kişi tarafından deneyimlenen bir olgu olarak ifade edilmiştir.[29] Örneğin düşük sosyoekonomik düzeylerde antisosyallik kolaylıkla kabul edilebilir olurken, toplumun daha yüksek sosyoekonomik düzeylerine yakıştırılamamaktadır.[30] Bu bağlamda, Hitler Almanya'sında var olan öjenik davranışların bir psikopatolojiyle ilişkilendirilmeyip desteklenmesi, toplumun etiketlemekten uzak kaldığı gizli bir antisosyal yapıyı düşündürmektedir.

ÖJENİZM VE NARSİZM

Öjeni kavramının nefret suçları ve ırkçılıkla kompleks bir ilişkisi bulunmaktadır. Bu çalışmada da tartışılan "üstün ırk" düşüncesi, bireylerin diğer ırklara karşı olan tutumlarını şekillendirebilmektedir. Tuncer, sosyal çatışmaların arka planında ben veya bizden olmayana yani "öteki" ve "yabancı" olana karşı gelişen olumsuz tutumların yattığını belirtmiştir.[31] Bu tutumlar bireyin kendisini insan olarak tanımlarken, ötekilerin bu tanıma dâhil edilmeyerek insan dışı kategorisine indirildiğini ve böylelikle bireyin kendisini arındırdığını ifade etmiştir. Benzer olarak Fromm ise narsisizmi, bireyin kendisine ve kendi düşüncesine odaklandığı, kendisiyle alakalı her şeyin ve herkesin gerçek olarak kabul edildiği, ancak kendisiyle alakalı olmayanların önemini kaybettiği bir tablo olarak tanımlamıştır.[32]

Narsisizm, bir yaşantı olarak kendi içinde normal ve patolojik narsisizm olarak 2'ye ayrılmaktadır. İnsanın hem kendisinin hem de toplumun onu onaylamasına ihtiyacı bulunmaktadır. Masterson, bireyin kendine yönelik olumlu değerlendirmelerde bulunmasında bir sakınca olmadığını belirtmiştir.[33] Bir yandan da diğerlerinin birey hakkındaki düşünceleri önem arz etmektedir. Öz saygı, çevreden gelen onaylarla artabilen, onayların olmaması veya reddedilmeyle azalabilen bir yapıya sahiptir. Buradaki onay almaya ilişkin ihtiyaçlar ve bu durumun ortaya çıkardığı kaygı düzeyi ise normal ve patolojik narsisizmi ayırmaktadır.[34]

Patolojik narsisizmin önemli bir özelliği, kişinin çevresinden gelecek onaylara duyduğu ihtiyaçtır.[35] Patolojik narsisizmde kişi, kendisinde gördüğü olumsuz özelliklerin onaylanmayacağının farkındadır ve bu özelliklerini çevresine yansıtarak başa çıkmaktadır. Bu sebeple patolojik narsisizm deneyimleyen birey onaylanmadığında veya reddedildiğinde aşırı duyarlı tutumlar takınmaktadır.[36] Gerçekleştirilen çalışmalar sonucunda patolojik narsisizm de yine kendi içinde büyüklenmeci narsisizm ve kırılgan narsisizm olarak 2'ye ayrılmıştır.[37-39]

Büyüklenmeci narsisizm; empatinin yoksunluğu, düşmanca düşünce ve davranışlar, saldırganlık ve beklentilerin yüksekliğiyle ilişkili bulunmuştur. Kırılgan narsisizm ise yetersizlik duygusunun çok yoğun olduğu, onaylanmadığında veya başarısız olduğunu düşündüğünde çok hassas reaksiyon verebilme, utanç ve fazla alçakgönüllülükle ilişkili bulunmuştur.[40,41]

Bu makalede incelenen narsisizm boyutu, patolojik narsisizm ve patolojik narsisizmin bir alt boyutu olan büyüklenmeci narsisizmdir. Büyüklenmeci narsisizm, kendi içinde saldırgan düşünceyi ve saldırganlık eğilimlerini barındırmaktadır. Bireylerin kendisi dışındakileri daha aşağıda olarak görmesi sonucunda toplumda sınıflar oluşmakta ve "öteki" gruplara yönelik nefret suçları üremektedir. Buradaki saldırganlık yapısı, narsisizmden beslenmekte olduğu gibi antisosyal örüntüleri de kendi içerisinde barındırmaktadır.

Kohut, agresyon tiplerini rekabetçi agresyon ve narsisistik öfke olmak üzere 2 ayrı başlıkta incelemiştir.[42] Rekabetçi agresyonu, bireyin hedefine engel olan faktörleri ortadan kaldırmasını sağlayan dürtü olarak tanımlamıştır. Narsisistik öfkeyi ise kişinin

benliğini tehdit edici veya tehdit edici olarak düşünülen nesnelere öfkenin yöneltilmesi olarak tanımlamıştır. Narsisistik öfke, bireyin zarar verici olarak düşündüğü nesneleri karalamaktır. Bireyin tahammülünü zorlayan, kendine dönük biriciklik ve mükemmellik algısına zarar verebilecek olanlardır. Kohut'a göre bu öfkenin temel nedeni, tümgüçlü olma arzusudur. Bireyin gücünü etkileyecek bir bağımsızlık veya ötekilik belirtisi narsisistik öfkeyi harekete geçirmektedir.[43]

ÖJENİZM VE GENETİK ÇALIŞMALAR

Francis Galton ile 1883 yılında ortaya atılan öjeni kavramı, başta Almanya olmak üzere birçok ülkede farklı şekillerde uygulanmış, ABD, Çin gibi bazı ülkelerde uzun yıllar yasaların parçası olmuştur. Kusurlu sayılan genleri taşıyan ve o genleri sonraki nesillere aktarabileceği düşünülen, ebeveynliğe uygun görülmeyen bireylere ve gruplara sistematik bir genetik tarama, doğum kontrolü, sterilizasyon, küretaj, ötenazi ve hatta soykırım gibi yöntemlerle uygulanmıştır. Özellikle XX. yüzyılın ilk yarısında farklı ülkelerde yükselen bir trend hâline gelen öjeni, olumsuz ve korkutucu birçok yöntemi de beraberinde getirmiştir.[44,45]

Öjenik uygulamalar denildiğinde ilk olarak akla Nazi Almanyası gelir. Ancak kusurlu görülen genlerden kurtularak arzu edilen özellikte bir insan ırkına ulaşma ideali, aslında birçok ülkede yıllar boyunca gerçekleştirilmeye çalışılmıştır.[46] Öjeni düşüncesi genetiğin bir parçası olarak görülmüş, Londra, New York'ta yapılan Uluslararası Öjeni Kongreleriyle de bu fikirler yaygınlaşmıştır. Öjenistler; alkol kullanımı, suç işleme, fiziksel kusurlar, sosyoekonomik durum ve zekâ geriliği gibi özelliklerin biyolojik olarak miras kaldığı ve genellikle alt sınıflarda yoğunlaştığı gibi varsayımlara sahiptiler. Bu da sosyoekonomik olarak daha alt sınıflara ait ailelerin daha çok çocuklu olmasından dolayı zamanla iyi görülen özelliklerin toplumda kaybolacağı ve buna müdahale edilmesi gerektiği inancını yaratmıştır.[47,48] Böylece Mendel genetiğinin temel prensiplerine dayanan fikirlerle genetik eksiklikleri olduğu düşünülen bireylerden doğan çocukların da aynı şekilde kusurlu olacağı düşüncesinden dolayı farklı ülkelerde çeşitli yasalar çıkarılmış, programlar düzenlenmiştir. ABD, birçok eyaletin kendi içinde yasalaştırdığı sterilizasyon uygulamalarıyla 1907-1960 yılları arasında çoğu zihinsel geriliğe dair bulguların tam olarak net olmadığı kadınları kısırlaştırmıştır. İngiltere'de zorunlu bir kısırlaştırma programı olmamasına rağmen Kanada'da ABD'den etkilenerek, özellikle Alberta eyaletinde 1928-1960 yılları arasında ve İsveç'te yine 1960'lı yıllara kadar aktif bir sterilizasyon gerçekleştirmiştir. 1930'lu yıllarda tüm dünyada en etkin döneminde olan öjenik uygulamalar, Almanya'da çıkarılan Nazi yasalarıyla çok yoğun bir şekilde tüm popülasyon genelinde uygulanmıştır. Üretime katkıda bulunmayan bireyleri azaltma ve gen havuzunu iyileştirme amaçlarında olan Alman sterilizasyon programı, kalıtsal sağlık mahkemeleri (Hereditary Health Court-Erbgesundheitsgericht) aracılığıyla hükûmet tarafından tutulan hasta kayıtları sayesinde binlerce kişiyi rızaları dışında kısırlaştırmıştır. Sonrasında 2. Dünya Savaşı döneminde ise öjenik faaliyetler ırksal temellere de dayanarak, hükûmetin desteği ve birçok bilim insanının parçası olduğu şekilde artarak devam etmiştir.[46,48,49]

İkinci Dünya Savaşı sonrasında bireylerin genetik bilgilerinden yararlanılan ve zorlayıcı öjenik yaptırımlar azalmasına rağmen çeşitli uygulamalar ve yön değiştiren bir öjeni anlayışı dünyanın farklı yerlerinde sürmüştür. Biyolojik olarak daha aşağı görülen insanların popülasyondan çıkarılması ve zorla yapılan üreme müdahaleleri gibi klasik öjeni uygulamaları negatif öjeni olarak tanımlanırken, sağlıklı ve üstün görülen grupların çocuk sahibi olmasının teşvik edilmesi, arzu edilen genetik özelliklerin nesiller arası aktarımının artmasının amaçlandığı testler, tedaviler ve çalışmaların yapılması ise pozitif öjeni olarak değerlendirilebilir. Günümüzde ise buna ek olarak, erken tedavinin yararlı olabileceği durumların tespitine yarayan ayrıntılı ultrason teknikleri, hamile annelerin aşılanması, vitamin, folik asit gibi takviyelerin kullanılması, anne karnındaki bebeğe zarar verebilecek alkol, sigara gibi her türlü etkene karşı yapılan uyarılar da doğrudan öjenik çalışmalar kapmasına dâhil olmasa bile zorlayıcı olmadan daha sağlıklı bir neslin oluşmasını hedefleyen halk sağlığı uygulamalarıdır.[45,46,49]

Evlilik öncesi çiftlerin belirli sağlık kontrollerinden geçmesi, hamilelik sürecinde bebeğin sağlık

durumu hakkında belirli haftalarda prenatal tanı testlerinin yapılması, belirli koşullarda küretaja imkân tanınması öjeninin bir parçası sayılabilir. Bu şekilde ciddi genetik bozuklukların önlenebileceği düşünülmekte ve insan yaşamını iyileştirme amacından dolayı kabul görebilmektedir. Bunların dışında genetik birçok gelişme de farklı öjeni yaklaşımlarını beraberinde getirmiştir. Kısacası genetik bozukluklara yönelik müdahaleler, ahlaki ve sosyal olarak tartışmalı ve kimlerin bundan yararlanabileceği eşitlik ilkesiyle çelişkili görülse bile bireylerin bundan yararlanmada özgürce seçim yapabildikleri ve hangi testlerin yapılacağına ilişkin kendilerinin karar verdikleri bir yöne doğru evrilmektedir.[50,51]

Bu alanda öne çıkan konuların başında insan genom projesi, genetik tanı testleri ve gen tedavileri gelmektedir. Genetik bilginin insan üremesi bağlamında nasıl kullanılabileceği öne çıkmaktadır. Özellikle genetik testler, biyoteknolojik araştırmalar ve insan klonlama çalışmalarının, gelecekte doğacak çocukların seçimi veya tasarımı olarak görülebileceği düşüncesi bulunmaktadır. Bireyler arasında yapılacak genetik düzenlemelerle bilişsel veya fiziksel üstünlükleri, becerileri ve yaşam süresini etkileyen genlerin etkin hâle getirilmesi ihtimalleri tartışmaya başlanmıştır. Kısacası genetik ve biyoteknolojik çalışmalar etik tartışmaları da beraberinde getirmektedir.[45,51]

İnsan genom projesi, genlerin yapılarını ve işlevlerini anlayabilmek, baz çiftlerinin dizilimini bulabilmek için başlatılan bir çalışmadır. İnsan gen haritası çıkarılması hedeflenmiştir. Ortaya çıkan sonuçlarla genetik hastalıklara yatkınlıklar belirlenebilecek, önleme çalışmalarına, tanı ve tedaviye imkân sağlanabilecektir. Ayrıca davranışların altında yatan genetik mekanizmaların anlaşılması için de önemlidir. Şizofreni, bipolar, depresyon, alkol bağımlılığı, risk alma ve suç davranışları gibi hastalıklar ve davranış özelliklerini de genlerin haritalanmasıyla moleküler genetik açıdan daha iyi incelenebilmektedir.[52,53]

Ancak daha sağlıklı ve iyiye ulaşmak için yapılan bu çalışmalarda sınırın nerede belirleneceği, ne aşamada pozitif öjeni sayılabileceği tartışmalıdır. Örneğin 2018 yılında Çin'de yapılan bir çalışmada tüp bebek tedavisi yöntemiyle doğan bebeklerin DNA'larının değiştirildiği ve HIV'e karşı bağışıklık kazandırılmaya çalışıldığı duyurulmuştur.[53,54]

Bu çalışmalardan biri olan gen terapisi, genetik bozuklukların düzeltilmesi için mutasyona uğramış veya kusurlu sayılan bir genin yerine kusurlu olmayan bir parçayla değiştirilmesi veya işlevinin düzeltilmesi şeklinde uygulanabilir. Özellikle çocukları etkileyen kalıtsal hastalıkların ve çeşitli kanser türlerinin, HIV gibi hastalıklara ihtiyaç duyulan tedaviler için bu alanın gelişmesine sebep olmuştur. Bu tedaviler, hücre türlerine bağlı olarak 2'ye ayrılır; somatik ve germline. Somatik gen terapisinde, üreme hücreleri haricindeki diğer vücut hücreleriyle çalışılır. Bu sebeple de tedaviler hastayla sınırlıdır, kalıtsal bir aktarım olmaz. Ancak germline gen terapisi, yumurta veya sprem hücreleri üzerinde yapılan gen çalışmalarını kapsar. Bu da kalıtsal süreçleri doğrudan etkileyebilmektedir. Bu sebeple de etik açıdan daha tartışmalıdır. Gen terapisi uygulamasında yararlanılan farklı yöntemler vardır. CRISPR, Cas9system adı verilen yeni genetik düzenleme teknikleri öne çıkmaktadır, bununla belirlenmiş bir DNA dizisinin kesilerek, kesilen bölümü kusurlu olmayan yeni bir parçayla değiştirmek şeklinde gerçekleşmektedir.[45,55,56]

Preimplantasyon genetik tanı yöntemi ise prenatal tanı testlerine alternatif olarak, hastalığa neden olabilecek genleri tanımlamak amacıyla uygulanan embriyo tarama testidir. İleri yaştaki ebeveynlere, genetik geçişli hastalıkların bulunduğu ailelere, çocuk sahibi olamayan çiftlere uygulanabilmektedir. Yapılan tarama sonrasında gebelik ihtimalînin artması sağlanabilir, annenin rahmine hastalığa neden olduğu bilinen genetik kusurdan arınmış embriyolar yerleştirilebilir, donör bir kardeşin doğumuna olanak sağlanabilir veya önden teşhis edilen hastalık durumlarında gebelik gerçekleşmeden bu yöntemle önlenebilir. Böylece gebeliğin sonlandırılmasına yol açabileceği düşünülen hastalıkların implantasyon gerçekleşmeden tespiti amaçlanmaktadır. Ancak bu yöntem, embriyoların doğrudan sağlık sorunlarıyla ilgili olmayan durumlar için analiz edilme ihtimalînin öjeni olarak değerlendirilmesine sebep olmaktadır. Cinsiyet seçimleri veya sağlıklı olmalarına rağmen daha zeki, fiziksel olarak daha güçlü olmadıkları için tercih edilmeyen embriyolar bunun bir parçasıdır.[45,57,58]

Teknolojik gelişmeler, ailelere ebeveyn olma yolunda kolaylaştırıcı ve istenilen genetik özelliklerde bir bebeğe sahip olma gibi çeşitli olanaklar sağlayabilir. Ancak bu imkânlara ulaşabilmenin önündeki maddi engeller yine seçilmiş bir aile ve bebekler grubunu oluşturur. Veya bu testler ve tedaviler, tüm toplumun kolayca ulaşabileceği kadar yaygınlaştığında ise toplumda oluşacak öngöremediğimiz farklı sorunlarla karşılaşabiliriz. Kısacası yeni teknolojilerin getirdiği bu imkânlar, hem doğan bebekler hem de aileler açısından farklı etik tartışmaları beraberinde getirebilir ve genetik bilgiyi kullanan devletlerin dışarıdan müdahalesiyle değil, bireylerin seçimleriyle oluşan yeni bir öjeni kavramından bahsedilebilir.

SONUÇ

Adli bilimler açısından önemli bir kavram olan öjenizm hakkında 3 farklı disiplin ekseninde bir derleme yapılarak farklı boyutlarıyla öjenizm incelenmiştir.

Sonuç olarak öjenizm, geçmişten günümüze kadar gelen farklı görüşleri ve uygulamaları içeren disiplinlerarası bir kavramdır. Tarih boyunca oldukça önemli uygulamaları bulunan öjenizmin olası nedenleri ve sonuçlarıyla günümüzdeki uygulamalar, pozitif ve negatif öjeni tartışmalarıyla ve mevzuatta yer alma biçimleriyle birlikte ele alınmıştır. Uygulamaların insan haklarını koruması ve bilimsel gelişmelere hizmet etmesi birlikte gerçekleşmelidir. Pozitif öjeni sayılabilecek pek çok tarama testi ve genetik çalışma, tıbbi birçok gelişmeye zemin hazırlayabilir ve hastalıkların önlenmesine imkân sağlayabilir. Ancak bir hastalığı önlemeye çalışmakla belirli genetik özellikleri tercih etmek arasındaki sınır birçok etik tartışmayı da beraberinde getirmektedir.

Finansal Kaynak

Bu çalışma sırasında, yapılan araştırma konusu ile ilgili doğrudan bağlantısı bulunan herhangi bir ilaç firmasından, tıbbi alet, gereç ve malzeme sağlayan ve/veya üreten bir firma veya herhangi bir ticari firmadan, çalışmanın değerlendirme sürecinde, çalışma ile ilgili verilecek kararı olumsuz etkileyebilecek maddi ve/veya manevi herhangi bir destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması

Bu çalışma ile ilgili olarak yazarların ve/veya aile bireylerinin çıkar çatışması potansiyeli olabilecek bilimsel ve tıbbi komite üyeliği veya üyeleri ile ilişkisi, danışmanlık, bilirkişilik, herhangi bir firmada çalışma durumu, hissedarlık ve benzer durumları yoktur.

Yazar Katkıları

Fikir/Kavram: *Kerem Çetinkaya, Nazire Ayşenur Yılmaz, Nihan Doğuşan Gökçe, Cansu Şekerci, Şebnem Uygun;* ***Tasarım:*** *Kerem Çetinkaya, Nazire Ayşenur Yılmaz, Nihan Doğuşan Gökçe, Cansu Şekerci, Şebnem Uygun;* ***Denetleme/Danışmanlık:*** *Emel Hülya Yükseloğlu;* ***Veri Toplama ve/veya İşleme:*** *Kerem Çetinkaya, Nazire Ayşenur Yılmaz, Nihan Doğuşan Gökçe, Cansu Şekerci, Şebnem Uygun, Emel Hülya Yükseloğlu;* ***Analiz ve/veya Yorum:*** *Kerem Çetinkaya, Nazire Ayşenur Yılmaz, Nihan Doğuşan Gökçe, Cansu Şekerci, Şebnem Uygun, Emel Hülya Yükseloğlu;* ***Kaynak Taraması:*** *Kerem Çetinkaya, Nazire Ayşenur Yılmaz, Nihan Doğuşan Gökçe, Cansu Şekerci, Şebnem Uygun, Emel Hülya Yükseloğlu;* ***Makalenin Yazımı:*** *Kerem Çetinkaya, Nazire Ayşenur Yılmaz, Nihan Doğuşan Gökçe, Cansu Şekerci, Şebnem Uygun;* ***Eleştirel İnceleme:*** *Emel Hülya Yükseloğlu.*

KAYNAKLAR

1. Arpacı M. Modernleşen Türkiye'de beden ve nüfus politikaları: hıfzısıhha, terbiye, öjeni. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayımlanmamış Doktora Tezi. 2015. (Kaynak yazım kurallarımıza göre yayımlanmamış tez çalışmaları kaynak olarak kabul edilmemektedir. Kaynak listesinden çıkarılmalıdır, metin içerisinde bilgi olarak veya dipnot olarak geçirilebilir.)
2. Lynn R. Eugenics: A Reassessment. 1st ed. Road West, Westport, CT: Praeger Publishers; 2001. https://www.amazon.com/Eugenics-Reassessment-Evolution-Behavior-Intelligence/dp/0275958221
3. Platon. Devlet. Eyüboğlu S, Cimcoz MA, çeviri editörleri. 45. Baskı. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları; 2006. https://www.iskultur.com.tr/devlet.aspx
4. Galton F. Eugenics: Its definition, scope, and aims. American Journal of Sociology. 1904;10(1):1-25. https://www.journals.uchicago.edu/doi/pdf/10.1086/211280
5. Gillham NW. Sir Francis Galton and the birth of eugenics. Annu Rev Genet. 2001;35:83-101. PMID: 11700278
6. Aydın S. Cumhuriyetin ideolojik şekillenmesinde antropolojinin rolü: ırkçı paradigmanın yükselişi ve düşüşü. Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce. 2.Cilt 1. Baskı. İstanbul: İletişim Yayınları; 2001. p.344-50. https://www.idefix.com/Kitap/Modern-Turkiyede-Siyasi-Dusunce-Cilt-2-Kemalizm/Kolektif/Arastirma-Tarih/Politika-Arastirma/Turkiye-Politika-/urunno=0000000125804
7. Delmas-Marty M, Fouchard I, Fronza E, Neyret L. İnsanlığa Karşı Suç. 1. Baskı. Akal

B, çeviri editörü. İstanbul: İletişim Yayınları; 2012. p.79. https://www.dr.com.tr/Kitap/Insanliga-Karsi-Suc/Arastirma-Tarih/Politikaarastirma/Dunya-Politika/urunno=0000000389114 (Sayfa sayısı verildiği için bölüm yazarı ve bölüm başlığı eklenmelidir.)

8. Waltson C. Eugenics, civics and ethics. Cambridge: Cambridge University Press; 1920. (Kaynak bulunamadı, link bilgisi eklenmelidir.)

9. Gipser D. Krank, alt behindert-nutzlos oder kostbar für die Gesellschaft? In: Pelinka A, ed. Vorurteile: Ursprünge, Formen, Bedeutung. Berlin: De Gruyter; 2009. (Kaynak bulunamadı, link bilgisi eklenmelidir.)

10. Lombardo PA. Medicine, eugenics, and the supreme court: from coercive sterilization to reproductive freedom. J Contemp Health Law Policy. 1996;13(1):1-25. PMID: 9068235

11. Nourse V. History of science: when eugenics became law. Nature. 2016;530:418. https://www.nature.com/articles/530418a

12. Grodin MA, Miller EL, Kelly JI. The Nazi physicians as leaders in eugenics and "euthanasia": lessons for today. Am J Public Health. 2018;108(1):53-7. PMID: 29161068; PMCID: PMC5719686

13. Konuk ZF. Biyoetik ve hukuk yönünden gen bilimi. İstanbul Barosu Sağlık Hukuku Merkezi. Sağlık Hukuku Makaleleri II. 2012;208:55-79. https://www.istanbulbarosu.org.tr/files/Yayinlar/Kitaplar/doc/saglikhukuku208.pdf

14. Frost D. Protection against eugenics: a comparison of two jurisprudences. Journal of Supreme Court History. 2017;42(3):275-94. https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/jsch.12154

15. Tolun A. Genetik araştırma ve uygulamada etik. Türkiye Bilimler Akademisi Raporları. 2007;15. http://www.tuba.gov.tr/tr/yayinlar/suresiz-yayinlar/raporlar/genetik-arastirma-ve-uygulamada-etik

16. Ertin H, Temel MK. İnsan üzerindeki deneyler ve ilgili etik-yasal metinler. [Controls on the human body and related ethical-legal texts]. Anadolu Kliniği Dergisi. 2016;21(3):223-34. https://scholar.google.com/citations?user=jcCa9nIAAAAJ&hl=en#d=gs_md_cita-d&u=%2Fcitations%3Fview_op%3Dview_citation%26hl%3Den%26user%3DjcCa9nIAAAAJ%26citation_for_view%3DjcCa9nI-AAAAJ%3AmVmsd5A6BfQC%26tzom%3D-180

17. Çankaya H. Dünyanın düzeltilmesi üzerine bir araştırma: genetizm ve insan hakları. [A research on the improvement of the world: genetism and human rights]. Hometown Politics Management. 2014;9(22):295-326. http://www.msydergi.com/uploads/dergi/202.pdf

18. Corpus Hukuk Mevuzatı [İnternet]. [Erişim tarihi: 01.06.2020]. Türk Medeni Kanunu Madde 133'ün gerekçesi. Erişim linki: https://www.corpus.com.tr/

19. Çaha H. Elemeci kürtaj: öjenizmin yeni yüzü. İş Ahlakı Dergisi. 2014;7(2):53-90. https://isahlakidergisi.com/content/6-sayilar/14-7-cilt-2-sayi/m0070/caha.pdf (Makalenin İngilizce başlığı bulunmamaktadır.)

20. Savulescu J. Is current practice around late termination of pregnancy eugenic and discriminatory? Maternal interests and abortion. J Med Ethics. 2001;27(3):165-71. Erratum in: J Med Ethics. 2018;44(2):132. PMID: 11417023; PMCID: PMC1733410

21. Edwards SD. Disability, identity and the "expressivist objection". J Med Ethics. 2004;30(4):418-20. PMID: 15289542; PMCID: PMC1733889

22. Wasserman D, Asch A. A duty to discriminate? AJOB. 2012;12(4):22-4. https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/15265161.2012.656814?scroll=top&needAccess=true&journalCode=uajb20

23. UNESCO. Bioethics Core Curriculum. Section 1: Syllabus Ethics Education Programme. Sector for Social and Human Sciences, Division of Ethics of Science and Technology. What is Bioethics? 2008. p.14-8. https://drive.google.com/file/d/0ByGdQDy_hOF7ZmJTaEdSbkNIcUU/view

24. Ulaş H. Öjenik cinayetler. Türkiye Psikiyatri Derneği Bülteni. 2010;13(2):60-1. https://www.halisulas.com/wp-content/uploads/2018/10/O%CC%88jenik-Cinayetler.pdf (İngilizce başlık bulunmamaktadır.)

25. Tuğ A, Hancı İH, Balseven A. İnsan genom projesi: umut mu, kabus mu? Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi. 2002;11(2):56-57. https://www.ttb.org.tr/STED/sted0202/genom.pdf (İngilizce başlık bulunmamaktadır.)

26. Bernasconi R. Irk Kavramını Kim İcat Etti? 1. Baskı. Direk Z, çeviri editörü. İstanbul: Metis Yayınları; 2000. https://www.idefix.com/Kitap/Irk-Kavrami-Kim-Icat-Etti/Arastirma-Tarih/Etnoloji/urunno=0000000077405

27. Ulu M. Kişilik ve şiddet ilişkisi üzerine psikolojik bir araştırma. [A psychological research on the relationship between personality and violence]. Bilimname. 2016;32(3):80-2. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/511097

28. Ateş MA, Algül A, Gülsün M, Geçici Ö, Özdemir B, Başoğlu C, Başar Semiz Ü. Antisosyal kişilik bozukluğu olan genç erkeklerde aleksitimi, saldırganlık ve psikopati ilişkisi. [The relationship between alexithymia, aggression and psychopathy in young adult males with antisocial personality disorder]. Nöropsikiyatri Arşivi. 2009;46(4):135-9. https://app.trdizin.gov.tr/publication/paper/detail/T1RVME5EYzM

29. Murphy JM. Psychiatric labeling in cross-cultural perspective. Science. 1976;12;191(4231):1019-28. PMID: 1251213

30. Black DW. Bad Boys, Bad Men: Confronting Antisocial Personality Disorder (Sociopathy). 3rd ed. İngiltere, Oxford: Oxford University Press; 2013. https://adams.marmot.org/Record/.b38071435

31. Tuncer C. The narcissism and otherness theme in Anna Seghers' novel the dead stay young. Karadeniz. 2015;28:96-107. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/925729

32. Fromm E. İnsandaki Yıkıcılığın Kökenleri. 1. Baskı. Şükrü Alpagut, çeviri editörü. İstanbul: Payel Yayıncılık; 1993. https://www.idefix.com/Kitap/Insandaki-Yikiciligin-Kokenleri-1/Egitim-Basvuru/Psikoloji-Bilimi/urunno=0000000058825

33. Masterson JF. Narsistik ve Borderline Kişilik Bozuklukları: Bir Bütüncül Gelişimsel Yaklaşım. Açıl B, çeviri editörü. İstanbul: Litera Yayıncılık; 1981. (Baskı sayısı eklenmelidir.)

34. McWilliams N. Psychoanalytic Diagnosis: Understanding Personality Structure in the Clinical Process. New York: The Guilford Press; 1994. (Kaynak bulunamadı, link bilgisi eklenmelidir.)

35. Karaaziz M, Erdem Atak İ. Narsisizm ve narsisizmle ilgili araştırmalar üzerine bir gözden geçirme. [A review on narcissism and researches related narcissism]. Nesne Psikoloji Dergisi. 2013;1(2):44-59. https://nesnedergisi.com/makale/pdf/1377697916.pdf

36. Kernberg OF. Borderline Conditions and Pathological Narcissism. 1st ed. Rowman and Littlefield; 1985. (Baskı yeri eklenmelidir.) https://books.google.com.tr/books/about/Borderline_Conditions_and_Pathological_N.html?id=VFw_l_MZCV4C&redir_esc=y

37. Gersten SP. Narcissistic personality disorder consists of two distinct subtypes. Psychiatric Times. 1991;8:25-6. (Kaynak bulunamadı, link bilgisi eklenmelidir.)

38. Masterson JF. The Emerging Self: A Developmental, Self, and Object Relations Approach to the Treatment of the Close Narcissistic Disorder of the Self. 1st ed. New York: Routledge; 1993. https://www.amazon.com/Emerging-Self-Developmental-Relations-Narcissistic/dp/0876307217

39. Gabbard GO. Transference and countertransference in the treatment of narcissistic patients. In: Ronningstam E, ed. Disorders of Narcissism: Diagnostic, Clinical, and Empirical Implications. Washington, DC: American Psychiatric Press, Inc. 1998. https://www.cambridge.org/core/journals/the-british-journal-of-psychiatry/article/abs/disorders-of-narcissism-diagnostic-clinical-and-empirical-implications-edited-by-eisa-f-ronningstam-washington-dc-

american-psychiatric-press-1998-483-pp-us-4250-isbn-0880487011/B217977135DB81397077ABD839B66E59

40. Dickinson KA, Pincus AL. Interpersonalanalysis of grandiose and vulnerable narcissism. Journal of Personality Disorders. 2003;17(3):188-207. https://psycnet.apa.org/record/2003-05684-002
41. Rohmann E, Neumann E, Herner MJ, Bierhoff HW. Grandiose and vulnerable narcissism. European Psychologist. 2012;17(4):279-90. https://psycnet.apa.org/record/2012-35066-003
42. Kohut H. Thoughts on narcissism and narcissistic rage. The Psychoanalytic Study of the Child. 1972;27(1):360-400. https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00797308.1972.11822721
43. Kohut H. Kendiliğin Çözümlenmesi: Narsisistik Kişilik Bozukluklarının Psikanalitik Tedavisine Sistemli Bir Yaklaşım. 2. Baskı. Atbaşoğlu C, Büyükkal B, İşcan C, çeviri editörleri. İstanbul: Metis Yayınları; 2004. http://katalog.hacettepe.edu.tr/client/en_US/default/search/detailnonmodal/ent:$002f$002fSD_ILS$002f0$002fSD_ILS:104191/one?qu=B%C3%BCy%C3%BCkkal%2C+Banu.&qf=SUBJECT%09Subject%09Transference+%28Psychology%29%09Transference+%28Psychology%29&ic=true&ps=300
44. Reilly PR. Eugenics and involuntary sterilization: 1907-2015. Annu Rev Genomics Hum Genet. 2015;16:351-68. PMID: 26322647
45. Walton D. The slippery slope argument in the ethical debate on genetic engineering of humans. Sci Eng Ethics. 2017;23(6):1507-28. PMID: 28000092
46. Kevles DJ. Eugenics and human rights. BMJ. 1999;14;319(7207):435-8. PMID: 10445929; PMCID: PMC1127045
47. Allen GE. Eugenics and modern biology: critiques of eugenics, 1910-1945. Ann Hum Genet. 2011;75(3):314-25. PMID: 21488848
48. Allen GE. Eugenics as an international movement. International Encyclopedia of the Social &Behavioral Sciences. 2015;8:224-32. (Kaynak bulunamadı, link bilgisi eklenmelidir.)
49. American Society of Human Genetics. Board of Directors. Eugenics and the misuse of genetic information to restrict reproductive freedom: ASHG statement. Am J Hum Genet. 1999;64(2):335-8. PMID: 11645144; PMCID: PMC1377741
50. Li CC. Progressing from eugenics to human genetics. Celebrating the 70th birthday of professor Newton E. Morton. Hum Hered. 2000;50(1):22-33. PMID: 10545755
51. Selgelid MJ. Moderate eugenics and human enhancement. Med Health Care Philos. 2014;17(1):3-12. PMID: 23728949
52. Beckwith J. Genes and human behavior: scientific and ethical implications of the human genome project. Techniques in the Behavioral and Neural Sciences. 1999;13:917-26. https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0921070999800674
53. Demir Karabulut S, Kasapoğlu N, Kocak IAA, Külhaş İB, Andıran IN. İnsan genom projesinin korkulan rüyası: ayrıcalıklı insan yaratma. [Frightening dark side of the human genome project: creation of privileged superhumans]. Turkey Journal of Bioethics. 2019;6(3):109-15. https://jag.journalagent.com/tjob/pdfs/TJOB_6_3_109_115.pdf
54. Euronews [İnternet]. © Euronews 2020. [Erişim tarihi: 02.06.2020]. Genetik tasarımlı ilk bebekler Çin'de doğdu: amaç HIV virüsü ile mücadele. Erişim linki: https://tr.euronews.com/2018/11/26/genetik-tasarimli-ilk-bebekler-cin-de-dogdu-amac-hiv-virusu-ile-mucadele
55. Artal R, Rubenfeld S. Ethical issues in research. Best Pract Res Clin Obstet Gynaecol. 2017;43:107-14. PMID: 28190696.
56. Steffin DHM, Hsieh EM, Rouce RH. Gene therapy: current applications and future possibilities. Adv Pediatr. 2019;66:37-54. PMID: 31230699
57. Wells D, Delhanty JD. Preimplantation genetic diagnosis: applications for molecular medicine. Trends Mol Med. 2001;7(1):23-30. PMID: 11427985
58. Topçu E, Yalım NY. Preimplantasyon genetik tanının öjeniye ve insanın araçsallaştırılmasına yol açıp açmayacağının tıp etiği açısından yamaç aşağı kayma argümanı ile değerlendirilmesi. [A medical ethical evaluation, using the slippery slope argument, as to whether or not preimplantation genetic diagnosis will result in eugenics and human instrumentalization]. Türkiye Biyoetik Dergisi. 2015;2(3):187-201. https://jag.journalagent.com/tjob/pdfs/TJOB-52824-ORIGINAL_ARTICLE-TOPCU.pdf